

որ մտածեն ընդ դուռն, հովիւ է ոչ խարաց (Յով. Ժ. 2) : Գալուստան իշխան կերպէր օտուր քի, քրիստոսուն գոյտուղու վէ Ս. Առաքեալ լարն պիղէ վասիլէթ պրադտըր ուսուլ իւղը պիր եպիսկոպոս եպիսկոպոս օրուր, վէ պատրիարք պատրիարք օրուր, պու տա եպիսկոպոս լարն վէ ճեմաթըն ինթիսապը տըր : Իշթէ պիղ իմ սէլ կիւլիւ բէտէրիմիջ Յակոբ Պետրոս Թ. Կաթողիկոս թամ պու ուսուլ իլէ ինթիսապ վէ նասպ օլիւն տուր կաթողիկոսալուա, տէմէք տիր քի, քրիստոսուն աշտըր գաբուտան իշխան կիրմիլ տիր, պինաէն ալէյ Ս. Արհարն միւրաբընա վէ շարթեա կաթողիկոս տուր, « քահանայապետ յաւիտեանց ըստ կարգին Մեղքիսեղեկի » : Ալլա թաթալեա օնուն իշին տէմիլ տիր Գաւիթ մարդարեանն աղղըրլա, « բարձր արարիլից զընտրեալն ի ժողովըրդէն իմէն » տէմէք տիր քի, պէնիմ ճեմաթըն ինթիսապըրլա պէթիւր իլէ էրէնի երեքսէլտէնէյիմ : Եւ իշին առապա, օնուն իշին քի Ս. Արհար թաթալեա քէնտիսի պու ուսուլ իլէ ինթիսապ ինթիսապ տիր քի, միլէթ պաշրեա կէյէնէք օյան պէթիւք միլէթ ինթիսապը իլէ սէլ ինթիսապ : Ամմա օնլար քի Ս. Արհարն շարթըր մայրապը վէ միլէթտէն սէլ իմէյէնէրէք քէնտի քէնտիլէրին իլէրի աթմըլար « եանի պաճատան իշխան կիրմիլէր » օնլար իշին տէ « Պօղոս առաքեալ տէր » : ոչ որ զանն իւր ընծայեցուցանէ, նա է ընտրեալ, այլ զոր Տէրն ընծայեցուցանէ (Բ. Կորն. Ժ. 18.) եանի քէնտի քէնտիլիլէրի աթման Ս. Արհարն սէլ իմէյէն տէյիլ տիր, իլլա օ քի Ս. Արհար իշխանէր :

Ս. Արհարն էյի վէ քէնա չօ պանարըն նշանարըն տա վէրիլիլ : « նմա (եանի էյի չօպանա) դռնապանն բանայ, և ոչխարն ձայնի նուրա լան . . . ճանաչեն (ոչխարն) զձայն նորա » (3. 4. համարտա) : Զատուն իշին տէ տէյօր, « զօտարի զհետ ոչ երթիցեն, այլ բախիցեն ինձանէ, զի ոչ ճանաչեն զձայն օտարաց » (3. համարտա) : Իշթէ քրիստոսուն պիղ ճիւղի սափաբուն ճեմաթըն Յակոբ կաթողիկոսալ թանըյօրլար, վէ օնուն ուղղունա ճան քէնտա ինթիլ արդուսիտէ տիլլէր, ամմա Հասունանն նէթիլ կէթիլիլլար :

Սիլ տէյէնէքսիլիլ պիղ իմ թաթաթա տա չօք ճեմաթընը վար : Իլք ճեթապըրլար քի, սիլլին չօք տէյիլ, էքսէրիլիլ պիղ իմ թաթաթա տա տըր : Իքիլնիլ, օլ պիլին ճեմաթըն տան պիր աղըր քի, թէյիլէք իլլէր տէն վէ եաղըրլըր ըլա տինտէն տիլ շէրիլ զօրդուսուլա սիլլին թաթաթա պուլունմուլլար, օնլար սիլլին ճեմաթընը տէյիլլէր, օնլար օ գոյնըր տըր քի քրիստոս սէյիլլէյօր : « Եանե այլ ևս ոչխարք են իմ, որ ոչ են յայտմ գալթէ, և զայն ևս պարտ է ինձ ածել այս, եւ ձայնի իմում լուիցեն, և եղիցին մի հօտ, և մի հովիւ » (յով. Ժ. 16) : Տէմէք քի օնլար պիլ վաղըր օլաճադ քի, ասըլ քրիստոս սիլլիսիլնէ գաթըրլաճադար : Պիր թաղըր վար քի կէյօյա պիր սաթիլէ երկիւղածըրա, պինաէն, ամմա ասըլ մէրամ, զահմէթտէն վէ մասրաֆտան գալընադ իշին չէթըր տուրյօրլար, սիլլ օնլարըր սիլլէ թաթաթա տա էտէյօրալ : նուր լաքին սիլլտէն տէյիլլէր, իլլէն քի սիլլտէն օլաղըրլար, սիլլին իլլի նիլտէ օլաղըրլար : Գալըր սիլլ տէ սալթ օնլար քի եւ Հասունանն

պիր մէնֆաթըր վար, կէրէք եւ կեղեցական կէրէք աշխարհական, եանի մեծաւորլուգ, այլըր, կէյինմէ, տիւնեալ ի մէրթէպէ ևն : եւ Հասունանն պիր փայէ պիր մէրթէպէ ումարլար, մէնէլա եպիսկոպոս, էթէնտիլլէ ևն : եւ Հասունանն եօլսուլ հարեթթիլլէր միւսսատէ կէթիլլէր, վէ հալեա օ միւսսատէ տէյէ միւսթաճ տըրլար : Պուրլարն սըրասընտա պիր սօյու տահա վար տըր քի հադգանիլլէթ արայաճադ եէրտէ, Հասունանն երլարըր եիլք սէք տիր, միւսթէրտ օ ինէնէք տիր, օնուն թաթաթընտա պուլունմադ իլլէ կիւղարըր վէ իննէ բօլիլթիլա տըր տէյէրէք, սիլլին թաթաթընըր թուլթմուլլար : Իշթէ պուրլար տըր սիլլին ասըլ ճեմաթընը լաքին պուրլարն տա հիլ պիրի քրիստոսուն գոյու, նուր, գուղուսու տէյիլլէր քի քրիստոս օնլար իլլին եանըրլաղ աղղըր իլլէ տէմիլ տիր : « որդի մարդոյ » կայուսէ գորդիան ընդ ալէն իւրմէ, և զայծիսի ի ձաթմէ (Մատթ. Ժ. 33) : Պու թիւրլիլ ֆաթալ վէ տէնեալ ի ֆիթըրլիլ առաւլար լայըրլըր տինտար պիլլէ տէյիլլէր, նէրէտէ գալըր քի պուրլարն իւրլարըր օլաճադ էյի վէ քէնա չօպան պըրտ էթմէյէն : Պուրտան աղղայապիլ իլլիլիլիլ քի, սիլլին նէ թիւրլիլ վէ նէ գատար ճեմաթընըր վար, պիղ իմ ճեմաթընըր տա նէ գատար վէ նէ թիւրլիլ տիր :

Պուրտան տա աղղայապիլ իլլիլիլիլ, հաճիլ չօպան էյի, հաճիլ չօպան քէնա օլաղըրլուր : Էյէր իստէն իւրիլ էյիլին քէնայըր պըրտ էթմէք իլլին մին էյիլլինտէն սապըրլար տէրլալթիլ իլլէ պիր հիլէպէ եաթըր, գոճա պիր քիլթապ օլուր ուսու : Զէմ դանն էթմէյիլ քի էսիլ եաթըրլըր շէյիլլէր թէթարլայաճադըր, եէնիլլէ վէ իսպաթըր շէյիլլէր վար ըրըր եաթըր : Լաքին էսիլտէն գալըր տալ օլաղըրլուր հաթըր իլլին, վէ եկեղեցականըրն հիլթմէթիլ իլլին պու տէֆա պու բարչատան սարֆըր նաղար էթմէյիլ միւսսալ կէթիլիլլէր : Լաքին օլուրլար պիր աղաճըր պիլթիլլէր շէյիլլէր իսպաթըր քիլթիլ կէթիլլէր ֆայտատան իսպիլ օլաղըր :

Իշթէ պիղ իմ գերեթընիլ Յակոբոս Պետրոս Թ. արթանաթաթալ կաթողիկոսալ զ տէրէնէ շէրան (վաւերաբար) վէ քիլ իսէի շէրիլ գանըրա մըրթաղըր կաթողիկոսալ զա էրմիլ տիր քի, այնի Պիոս Թ. Սրբաղան քահանայապետ նասըլ Պետրոս առաքեալըն յաղղու իսէ, Յակոբ Պետրոս Թ. տաթի օ տէրէնէ Սրբաղան քիլթաթըր յաղղու տուր տէմէ ասըլ շիւպէն էթմէյիլ : Զէր տէմ Ս. Արհար թաթալէյ տուրմըր օ տուր քի, գերեթընիլ վէ Սրբաղան հայրապետն ուղուն էօմիլլէր ի ճանն էթմէյէն հիլթմէթ պուլուրտուն քի, օնուն միւստէթիլ էօմիլլէր տէ միլլէթ իլլէր քի ֆաթիլլէր միլլէթըրլէր հայրապետըրին կէթիլլէր կիլիլ, պիլ ճիլթէն էսիլ բարեկալութիւն լարըր էյէ կէթիլլէր միւսսաթիլ օլաղըր : ամմա :

Իշ պու թաթիլլար իլլինտէ նէ գատար աղղըր լաղըրլար ըսա, պիղ օնլար տահա էյիլլինտէն սէյիլլէյիլ եաղապիլ իլլ իտիլ, լաքին միլլէթիլլիլ միւսթէրէպ օլաղըր ինտաթըր մըրտան նալի եաղըրլըր ըրըր : Պու տէֆա քիմ քի պիլլէ սէպէպ օլաղըր, աղղըրլար աղղայա մէնալուր էթտի իսէ, վէպալըր վէ միւսսալլէթիլ օնուն պիլլունա օլաղըր : Պիր աղղըրլըր ու

յույա պիր թալ աթար, օն աղղըրլըր թօրալըր չըրարաճադար :

Սիլլ օն վարդապետ Հէթիման :

Պիր զաթ թաթաթընտան վարիտ օլան վարդապետ :

Սէտային 142 թուոյն մէջ, Պօլիս գըրտնուղ Վենետիկ միլիթարեանց քահանայիլ ոմանց զէմ, մէկ յօդուած մը տեսնելով, ոչ այնչափ զարմացայ կարգալով գործին եղելութիւնը, որուն ստույթիւնը ամենուն յայտնի է : որչափ հեղինակին անմիտ տրամաբանութիւնը և հոգոյն չարութիւնը զիս ապշեցուց, թէպէտ և արդէն փոքր ի շատե՛ ծանօթ էի այս մոլեռանդ հեղինակին սրբալին չար ոխակալութեանը, բայց չըլլայ թէ անմեղ և միաժամ մարդոց մոտացը աղղեցութիւն մը ընէ, պարտք սեպեցիլ այն սուտ յօդուածին զէմ՝ ճըշմարտութիւնը պարզարար ըսելով խոյտառակել : Թէպէտ և նկատմամբ այն հակառակասելը գրուածքին և ոչ արժանի էր պատասխան տալու, ինչու վաղըն զի անգին ժամանակի մը կուտատէ, բաւական կըլլայ նաեւ քրիստոսի այն ճշմարիտ խօսքը թէ՛ « մի արկանէք զմարդարիտ ձեր առաջի խոցաց . . . » : Սրբ. կրէս այն հեղինակը որ աշխիւ մարդարիտներուն վըրայ կը կոխըրտէ թէ՛ սրբապաճութեանը եպիսկոպոս եղած Սեպէր պօյեան Հ. Մովսէս և իրեն արքան եպիսկոպոս Հ. Վարդան և Հ. Եղիշէոս Հնազանդեալ իրենց Աբբաճօրը, որն որ կը հրամայէր Սրբաղան Պապին եկած մէկ հաւատոյ դաւանութեանը ստորագրութիւնը, վանքէն վրնառուէր են : Եպիսկոպոս և առաջատանի գաւաճանութեան զիր մը հոս գեալ չէ՛ եկած, բայց զարուս վըրայ տարակոյս չունիմ, վասն զի այս խօսքըրը ո՛վ որ տարածեց աղղեցին մէջ, այն մարդն է չարաղբողը այն ձեւացեալ հաւատոյ դաւանութիւնը որ Հռովմայի ձեռքով գործադրել տայ պիտի Աբբացոյ, անոր համար տոյգ կերպով աղղեցին մէջ Աբբացիքը Հասունի կողմէ եկան ըսելով կը խօսին կուրախանա : Ս. յա մեքնաները որ կը լաւեն Աբբացոյ առաջին անգամ չէ կարծեմ : Ինչպէս յայտնուեցան քիլ ամիս առաջ Մաղաքեանց գաւաճանութեանց գիրքէն ուստի բոլորը կը մեթուի չէ թէ միմեկ վերոյիշեալ երեք վարդապետներէն, հայալ բոլոր հոս գտնուած միարաններէն չէ թէ միայն գործին ստույթիւնը : հայալ գործին նաեւ ստուգութիւնը : Գնենք թէ այս վերոյիշեալ երեք վարդապետներէն հնազանդեալ իրենց Աբբաճօրը չեն ստուրագրած : ո՛վ անմիտ գաղ. չեն զի տեր թէ ինչուան հիմա ո՛ր և իցէ աշխարհ զիր և հրաման որ աղղալին Սրբաղան դատը բըճացնելու մըրքով և հոգեւոր ներկայացուցած է քահանայիլը ընդունելի չըլլալով մեր ժողած են : նաեւ բարձրագոյն իշխանութենէն ըստ ձեր քմաց այնչափ կախակցութիւններ կոնդալներ բանադանքնր միտիլ չեն եղած քահանայիլմէ և հիմա Աբբաճօրը հրամանը մըրիկ պիտի ընեն, ո՛վ անխիղճ Գաթօլիլ, անմեղները խարող գաւաճան աղղային իրաւանց, մարդկանց չամբը չամբը, Աստուծմէ չլալուց :

Երկրորդ այս վերոյիշեալ երեք վարդապետներն ուրիշներուն նման վեղար պիտի գնեն գլուխին կրսէ անորամարան հեղինակը, վեղարը թէ գեղբան մը ըլլար եկեղեցական

սպան մը չէր ըլլար, և բոլոր կրօնաւորք թէ արեւելեան և թէ արեւմտեան իրենց ուխտելու ժամանակ գլուխին չէին գնել ըստ օրինակի ճրդնաւորաց : Ուրեմն մի չափեր գուր իրդ անցած վեղարէն, որ ինչպէս կերպ լի է ամենայն պղծութեան ինչու որ եկեղեցոյ Ս. սպաստ մը գուր սրբալիլ չարութեանը նիւթ կրնես, արհամարելով մէկին մէկալին գլուխը կանցնես : կը հարցնեմ ինչ հարկ կայ վեղար հաղնելու քանի որ իրենց եղբայրներըն աղղին հետ դատը յառաջ կը տանին և Աստուծով յաղթելու վըրայ են, դնենք թէ գուր խօսքիլ համեմատ վանքէն բաժնուած ըլլան, անոնք ինչպէս առաջ նայնպէս հիմա աղղին հետ մէկ հոգի մէկ մարմին պիտի աշխատին, վասն զի Հայոց ծնունդք են և վանքը զիրենք մեծցուց զիտութիւն ստրկեցուց և քահանայ բրառ ոչ իրեն չահուն համար, հապա աղղին հոգեւոր և ուսումնական յառաջադիւթեանը համար :

Երրորդ, ինչ չափ լքմիածնականներու կողմէն ալ երթան երես պիտի չի գըրտնան անոնցմէ այս երեք Աբբացին, այլ լաւ ու օգտակար է որ դաւանան իրենց առջի Գաթօլիկոսութեանը կրսէ մարդկանցմէ չամբըրող հեղինակը : Միլթէ մատնիլ են անոնք աղղին, միլթէ լըրաղիլներով Հայոց կաթողիկոսներն իսպառականցին և վանքերն պղծութեանը լեցուն զըրպարտեցին, միլթէ աղղային չեն այս երեք վարդապետներն ուրիշներուն պէս, և կամ աղղը Հայոց աղղը չէ, ամեն բան քեղմէ մի չափեր կը սխալիս, ինչպէս դուր մատնիլ եւ աղղին իրաւանց, չէ թէ Հայոց աղղը հապա աշխարհիս մէջ որչափ աղղկայ գըրք կանտեն և կը վըրնանին կուրս Գաթօլիլ եղիլ, հիմախուսն պէս պարզ անուսով ռափիլ կը խաբես : Ուրեմն զիլ բարացիները արդեամբ կը սիրեն ոչ միայն Հայերը, հապա բոլոր Եւրոպայի աղղերն ալ, բայց սիրուելով Աբբացին ոչ կըլլայ լքմիածնական ոչ Յունադաւան ոչ իւտոնբախան ոչ կաղ վինական ոչ հերետիկոս ոչ հերձուածող : և երես չըրտնալով և սիրուելով կը մընայ Գաթօլիլը ուրեմն . . . : Լաւ գիտնայ հասարակութիւնը որ այս շփոթիլ լուրերը անխիղճ գատ մը պաշտպանող Հասունիսթներու կողմանէ է, կը յաւան և կուրախանան որ ինչպէս աղղային առաջին կուրս մէջ, Աբբացոյն ան առան աղղաւանութեան գիրք մը ներկայացուցին Հռովմայ կողմանէ ու մէկ քանի քահանայ լքմիածնականներուն կողմը երթալով դատը իրիլ թէ վաստղեցան, ճիշդ հիմա ալ նոյն ճամբան գործածել կուրեն և վերոյիշեալ երեք վարդապետներն իրիլ վանքէն բաժանեալ լքմիածնականներուն կողմը խրկիլով դատը արդարապէս վաստղած պիտի սեպուին : ո՛վ խարդախ սիրտ և հոգի : աղղի գիտցիր որ չէ թէ միայն այս երեքը, հապա ամեն քահանայը աղղին դատին մէջն են լիլեն, աղղըր դարձեալ իր արդար սուրբ և հոգի գային դատը պիտի շարունակէ և Աստուծով պիտի յաղթէ և ձեր ամեն սոքարիլտ կրկիլ բերթիւրուն վըրայ յաղթական դրօշակներն տրեկելով պիտի ուրախանայ յաւիտեանս յաւիտեանիլ :

* * *

Զայն մ'ալ առ աղղայինս :

Որքան քաղցր է աղղսուր անձանց

նկատելն զհոմանսն մանկտին յաճախել 'ի վարժարանս 'ի դաստիարակութիւն եւ 'ի կրթութիւն . կամ նկատելն զանոնք յառաջագիտել 'ի լուսաւորութեան' քաղցրազոյն եւս է արդեօք նշմարելն որ մնայ զհամարն ազգը այն լուսաւորութեան մէջ ել եւ էջ ընելով : Հետեւաբար ուրախութիւն է եւ իմ համագրի աշխիւ երիտաւարդաց որք հուսկ գտարթ աչօք դիտելու բաղդն ունեցան զՀայ մանկունս նըմանապէս նոյն այն ասպարիզի մէջ քայլափոխ ընելով : Վերջապէս ուրախութիւն է եւ համայն Հայութեան որ դարեւրէ 'ի վեր լուսեան եւ մոռացութեան տակ թաղուած Հայկազանց ածիններէն կրկին կենդանացաւ եւ իւր այն սպառնալ շունչը զգաց ոգեւորել ներկայ դարուն մէջ :

Ո՛հ . ներկայս Հայոց ոսկի դարն է : Այլ դադարեցաւ բռնութիւնը . անհետացան ամենեւին այն արիւնդուշտ պատերազմաց հեւերը որոց վրայ երեք բիւր տարի յապաժոյծ կուռեցան մեր նախնիք . այժմ երջանիկ օրեր յաջորդեցին մեզ փոխանակ այն սեւ օրերուն : Ուր մեր հարք երկաթի եւ պղնձոյ բեռանց ծանրութեան ներքեւ կը մտնային իհարկէ . եւ անոնց ալ ամէն թշուառութեանց տեղ՝ միայն դիւրակոխ շաւիղներ յաջորդեցին որ փոխանակ 'ի մարտ' 'ի խաղաղութիւն . եւ անքան բռնութեան յիմատ եւ 'ի լուսաւորութեան կը տանին' զմեզ . ուրեմն նորոգ Հայկազունք , երջանիկ եւք քան ըզմեր նախնիս եւ շատ երջանիկ : Սակայն . . . սակայն , ո՛վ աշխիւ երիտասարդք , մեզ . մեր ազգին եւ մեր ապագայ ազգին ուրիշ պէտք մալ կայ , պէտք մը՝ որ այդ երջանութենէն շատ վեր է . իսկ այդ յարատեւութիւն է . վասն զի այսպիսի դարումը մէջ ուր դիւրին է զազգն կրթել եւ լուսաւորել՝ պէտք է կանխագուշակ ըլլալ , այդ է բնութիւն ապագայնիս : Հայեր մեր ներկայն գրեթէ երջանկութիւն մ'աւ . բայց ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր ապագայն , յարատեւութիւն . Զգիտեմ եւ թէ իմացան աշխիւ երիտասարդք բաւիս բուն նշանակութիւնը . ա՛հ զայդ ազգասիրի մը շունչ կրնայ բաւական բացատրել քանի մը խօսքովս . արու պատանիաց դաստիարակութիւնը մեր ազգի երջանկութիւնն է . նոքա պիտի երջանկացնեն զազգը . բայց օրիորդաց դաստիարակութիւնը է միայն որ պիտի կարող ըլլայ տեւողութիւն մը տալ անոր : Առանց տրամախոհութիւն եւ ուսումնական ճշգրիտ պատճառներ մէջ բերելու՝ կը Հաւանորեմ ազգայինք աշխիւ երիտասարդաց ասքանս գուրցելով թէ , արու տղայք՝ ազգի երջանիկ ներկայն եւ , իսկ օրիորդք , ազգին ապագայն եւ անոր երջանիկ յարատեւութիւնն են :

Եւ ամեն մարդ լաւ կրնայ վկայել , եւ ամէն ազգասէրք լաւ կրնան համոզուիլ ասոր՝ երբ անդամ մը քաջիկ որոճեն իրենց մոտաց մէջ թէ ամէն ժամանակ սողումը առաջին դաստիարակը , ուսուցիչը , անոր բնաւորութիւնը շտկողը , անոր սրտին եւ մտաց թարգմանը եւ վերջապէս զանի իւր պատանեկութեան մէջ կամ որ նոյն է ըսել իւր ապագայի մէջ մեծամեծ ուսմանց եւ գիտութեանց եւ լուսաւորութեան պատրաստողը իւր մայրն է եւ իւր մայրն պիտի ըլլայ : Թող իւրաքանչիւրուք բնագոյն վկայէ իւրաքանչիւրուք : Ուստի համարձակութեամբ կը վկայեմ , չկայ պատճառ կրթել զարու տղայս առանց ուշ դնելու դաստիարակել նաեւ զհամազգի օրիորդս որոց կրթութիւնը հարկաւ եւ իրաւամբք իսկ արդեօք պէտք էր որ առաջագոյն ըլլար քան զամէն տղայոց . աւելի լաւ ճշմարտելու համար զուրցածս՝ կը թողում ընդհանուր ազգութեան ասոր ուրոյնմն . եւ կը դառնամ աս սիրելի երիտասարդս որոց հետ է գլխաւորապէս խօսքս : Ո՛վ Միսիթարայ , Մուրատայ եւ Ռաֆայէլի սանունք . եւ դո՛ւք , աշխիւ պարոնայք զանազան դպրոցաց , նաեւ դո՛ւք , ո՛վ հանձնարել երիտասարդունք ազգիս . ա՛հ դուք որ ուրիշներէն աւելի ազգ բարեաց նախանձախնդիր պիտոր ըլլաք տեսէք , քաջութեան գործ մը կայ գործելու . ազգասիրական գործ . գործը այո՛

որոյ աշխատանքը խիստ քիչ՝ եւ արդասիւքը շատ է եւ ամեն օգուտ . քաւ մեզ աւանդելն ապագայ պատմութեան դիմաց ապախտ եւ արամար ըլլալու . կատարենք ուրեմն այս ազգօգուտ գործը :

Եթէ ձեր մեծագոյն մասին ծանօթ եւ եթէ ոչ այլ սակայն ընկերութիւն մ'է այդ . այն յուսով մտածուած՝ որ (գոհութիւն քանի մը ինքնանուէր անձանց) սիրելի ազգերուս մոռացեալ մէկ մասն ալ դաստիարակելու հոգ պիտի տանի . այդ իսկ է Վարդուհեան ընկերութիւն վասն դաստիարակութեան օրիորդաց Հայոց , որով ազգային աղջկունք ալ պիտոր սկըսին հանդիսանալ լուսաւորութեան ասպարէզի մէջ :

Ապահով եմ որ այսպիսի բարեխաբործ մը երբեք անհաճոյ չը թուիլ յայտ ազգայնոց կամ մանաւանդ հանձնարել Հայ դաւակաց որք գիտեն միշտ իրաւունք ճանաչել եւ որք անշուշտ իրաւունք կուտան հարցմանս մի՞ թէ չէ՞ր արժան խորհել այս Վարդուհեան ընկերութիւնն որ ամէն պարագայի մէջ հարկաւոր է ի՞նչ . պէտք չէ՞ր որ համազգի օրիորդք ալ չուանան դաստիարակեալ ըլլալու եւ հետեւաբար առիթ ունենալու դաստիարակել նաեւ զՀայ մանկունս յօգուտ իսկ Հայութեան . մի՞ թէ ժամանակը չէ՞ր . բայց որ միտք կրնայ ժխտել թէ երբեք Հայութիւն այս դարէս այս տարիէս աւելի աղեկ միջոց եւ պատեհ առիթ ունեցաւ մասնաւորապէս հոգ ընելու ժողովի իւր մեծաթիւ ազգի վերջին զոյղն բեկորները իմաստութեան տաճարի մը մէջ որոյ ճակատ արժանի Հայութեան վերնագիր մը գրուեալ կարդացուի այս տառերով « Աստէն Հայք Լուսաւորեալ » ո՛հ . Մի՞ թէ ազգը չուղէ՞ր այս փառքը . մի՞ թէ աշխիւ երիտասարդք , չի՞ բաբախել ձեր ալ սիրող ազգին մէկ մոտցած մասն ալ այս Վարդուհեան ընկերութեամբ գիտութեանց եւ իմաստութեան դաստիարակութեան տեսնալու :

Ո՛ւր էր թէ մինչեւ հիմա ուրիշ դեռ շատ Վարդուհեան ընկերութիւններ ալ հաստատուած ըլլային որոց առ ազգութիւն ցոյց տուած զանազան բարեաց այժմ անտարակոյս ամէն մարդ երախտաւ պարտ կըլլար երկնից . բայց եղուկ . ուշ զգացին մեր ոգիք : Այլ սակայն . . . սակայն չուրիշք ալ յապաղել այսուհետեւ խորհել , ձեռն 'ի գործ արկանել եւ կատարել՝ այս պիտի ըլլայ մեր բաժին , ծամ մը , բոպէ մը միայն կորսնցնելն , ո՛վ Հայեր , շատ տարիներու փառաց մրցանակներէն զրկել է զմեզ . ալ վարիկ մը զանգաղել մեզ համար՝ հաւատար է հարիւր ամիս քաղաքականութեան օրը չընչելէն հոտ մնալուս . ուրեմն փութանք ազգայինք , եւ եթէ այս Վարդուհեան ընկերութիւնը միայն տեսնալու բաղդն ունեցանք՝ փութանք , ա՛հ օրիորդ օգնել անոր . նա աւանիկ մեզ կ'ապասէ անձկանօք . նա մեզիմէ ուրիշ բան չուզէր բայց եթէ , սէր եւ գործունէութիւն . եւ մեզ՝ երիտասարդք , եւ մեզ այդ իսկ կը մնայ արդ ունենալու : Եթէ հնդ մը ազգասէրք փութան աչ կառկառել առ այն , աչ նըպատասխանողց այն ատեն պիտի տեսնուի թէ Վարդուհեան ալ շատ հրաշքներ կը գործեն . որչափ եւ ալ անցած ըլլայ հրաշքից դարը : Օգնենք , ազգայինք , օգնենք շուտով ազգասէր պատանիք , այս նորակազմ ընկերութեան փի այդ աղբալին գործ մը , մեք զաղը կը սիրուիք եւ ազգը մերն է եւ մեք ազգս բաբէ՝ . եթէ ազգային մը խորի մերժի իւր ազգին դոյզն բարեք մը ընելն՝ նա բնութեան օրինաց դէմ գործած կ'ըլլայ , եւ ոչինչ է այնպիսին . բայց նա՛ որու ծանօթ ըլլայ թէ ի՞նչ վեհանձնութիւն բարեք ընելն աւնոր , երբեք չի դադրել իւր ազգին ծառայութիւն մատուցանելու , ճանաչենք այդ վեհանձն գործը եւ փութանք ապա ուրեմն օն մանկունք Հայկայ երթալ յօժանդակութիւն Վարդուհեան ընկերութեան :

Ի 1874 . յուլիս 9-27

Կ . Պօլիս

Մինն ի հիմնադրացն . Զարութիւն Ե . Պրոյ .

Ա Ձ Դ

Կիլիկիա չարաթաթերթը սկսած է հրատարակուիլ մայիսի սկիզբէն , կը պարունակէ Առողջական , ուսումնական եւ Տնտեսական յօդուածներ՝ որոնց խմբագիրքն է Տօքթօր Մ . Բ . Խլիւսեան : Արդէն 11 թիւ հրատարակուած , եւ 10 րդ . թիւէն սկսելով՝ թերթին կէսին մէջ գըրուածէ Ալեքսանդր Տիւմայի հուշակաւոր վէպէրէն (ժօղէֆ Պալսամօ) անուն խիստ հետաքրքրաշարժ վէպին թարգմանութիւնը :

Բաժանորդք իւրաքանչիւր թերթը ըստացած ատենինն պարտին վճարել 40 փառ . իսկ հաստով առնողները՝ 60 փարայ : Կիլիկիա կը ծախուի հետեւեալ տեղերը .

Գաֆաթեան գրատունը , Զաքարեան լար եօթուշու :

Մարգարեան » Քիւրքճի խան , Մատթէոսեան եղբայրց « պարագան » Կամուրջին գրուիլ :

Բաժանորդ գրուիլ ուղղոյնքը պէտք է իմաց տան վերոյիշեալ տեղերէն մէկը , կամ Վէդիլի խան վարի յարկ թիւ 21 :

Գաւառաց համար 16 թերթի բաժանորդագրինէ 20 զուրուշ , իսկ օտար եկրկիրներուն համար՝ Ֆրանք կանխիկ վրձարելի :

Նամակը պէտք է ուղղուին հետեւեալ հասցէին , Կ . Եաղմաճեան :

Անվճար նամակը անընդունելի են :

Կ . Պօլիս Վէդիլի խան վարի յարկ թիւ 21 :

Ի Ա Ն Ա Յ

ՊԵՏՐՈՍԻ ՄԵԿԱՍԿԱՆԱՅ

ԻՍՏԱՆԿԻ ԵՒ ՅՈՎԱՆԵՔ ԳԵՂԵՅԻԿ

Թարգմանութիւն Տ . Երզնկապետի Հիւրմիւզ Վէնէտիկ Ս . Ղազար .

Աստուածաշունչ գրող այս երկու սրբտաշարք պատմութիւններն Պետրոս Մեղապետի անուանի Իտալացի բռնատեղծն քնարիչական թատերախաղեր ձեւացուցած է , առանց սկզբնաղբին վայելուչ պարզութենէն եւ գողորիկ բնականութենէն չեղելու . Հաճութեամբ կը ծանուցանեմ որ արհիւսպատիւ Հիւրմիւզեան եղուարդ արքայականութեանց ճարտար թէ հեղինակութեանց եւ թէ թարգմանութեանց մէջ՝ Հայերենի դարձուցած է այս երկու սրբազան խաղերն ալ , եւ կը վաճառուին Միսիթարեանց գրասենեակն ի Սեդրոս խան եւ ուրիշ գրախանաւորք ըով . Գին 1 Ֆրանկ :

Ժ Ա Գ Ա Լ Է Ք Ե Ա Ն

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՃԱՌԱՆԵՒ ՎԵՍԵՐԵԹՈՍԵԱՆ

ԻՍԹԱՆԳՈՒ ԵՒ ԵՄԻ ԵՄԻՍԵՐԵԹՈՍԵԱՆ ԵՒ ԵՄԻՍԵՐԵԹՈՍԵԱՆ 16

Կէրէք մէզքեր մազազատաւ այրած պիր տէ կէրէն էնգախանէ քիչ շատ վէ թախսիսի իւր թագէտի վէ էսլէնլիի ճէնթի վէ միւշթիլիլիլիլի խօնուա խաճէք սուրթի տէ հեր նէվի էնգալար սաթլըմադատ վէ կէրէք Կօղատա 111 Նիւմիլուլու էնգախանէ տէ իսէ , կէրէք բէրէքէնթի , վէ կէրէք եէքիւն օլարադ , հէ պահաճա էսլէն , վէ հէս սալա հիլլէսիլ օլմադ չարթը իլէ , աթիւնէր էնգալար ֆիրուսիլ օլունմադատ սլը :

Չէլիլ չուրուպլարը էնվայի թիւրլիւսի . քէզալիլ չէլիլ չարապլարը , պալլիլ կաղլարը , չիդօլաթլար , իքսիլիլ , մատէն սուլար , դենաղրա չարապլարը քեաֆֆէսի չէլիլ օլունգ զալլիլիլ . միտէյէ գուվիլիլ վէրիճի Գաղա զանէսի , ալա չիւգօլաթլար , հէր նէվի պօրտօ չարապլարը , մատէն սուլարը , վէ հիլ պիր հիլլէսի օլմայան պիրիճի պալլիլ կաղլար . քէզալիլ գօգուլու էնկալար , գաւադ պաղլար , գօրսէ , քէլիլ իսթէսի , թէնլըքէլիլ , տիւրլի տիւրլի պաղլար , վէ հէր տիւրլի գաւրիլ վէ էքբէք մատթալլըլարը իլին հէր նէվի էրաթլար , Ամբիլգան կլլիլիլ հէր ճիւստէն դըյէ իլէ վէ գուլու իլէ պուլունտուղու վէ սայիր տիւրքեանլարտան էսլէն ֆիլպիլ իլէ սաթլարը իլան օլունուր :

Քէզալիլ Էօքսիլիլիլ իլին կէրէն իհատա օլունուլ օլան չուրուպլարտան մատաւ բէք չօգ բրօվալար իլէ ֆայալար օլունուղու թատիլ օլունուլ , խալիս վէ թաղէ սաւ բարա չուրուպլարը պուլունուլ , կէրէք Ասիթանիտէ պուլունուլ էնգալար , վէ տաշալարտա պուլունուլ էնգալար վէ հէքիլիլիլ դայէթ էսլէն ֆիլպիլիլ սաթլըմադատ սլը :

Մէքքիլ քեաֆֆէյի ֆիրուսիլ օլունուլ էնգալար վէ ալաթլար , կէրէք Լօնտրանէն էն մէհուր ֆայրիլգալարտան Ժ . Գուրլիլ ֆայրիլգալարտան , վէ կէրէք Պէրլիսիլ , Միլանուա , Վիլնիսուա , Փարիսիլ , Իլիլախաւա պուլունուլ մէհուր ֆայրիլգալարտան կէթիլիլիլ քեալիլ :

ԷՃԱՌԱՆԵՒ ԱՅԻԹԱՊ

Վ . ԾԱՆՆԻ

Սթանպօլ Քէօրրի պաշր Կօ . 7-8

Վէ Պէյօղլու Աղաճափ ճատտէսի Կօ . 77-

Սաթլը բէլին ֆիլ դայէթ էսլէն .

Մէքքիլ էնգալանէլէրտէ սարֆ օլունմադատ օլան պիլիլիլիլ քիլիլիլիլ վէ էսլիլիլ վէ էսլիլիլիլ միւլթէնէվիլա , էվլիլ օլունուլ էն մէհուր վէ միւլթէպէր ֆալալիլգալարտան էնլիլ իլէ , հէր նէվ էնգալ վէ մուալիլիլիլ խալիս օլարադ , հէր վաղըթ հաղըր վէ սիւրաթլա թէրթիլ վէ թէրթիլ օլունմադատ օլունուղու թաղէ օլմադ իւլլիլ պէհէր հաֆթա բօթլա վաբօրուլյա կէթիլիլիլ քեալիլ , վէ թէէսիլիլ միւլթէրէպ վէ թէհիլիլիլ օլան Նօրվէհիսնը Գըրիսիլախա տաւարուն խալիս օլարադ Մօրիսա պալլըր ճիլիլ կաղլարն պիր գալ նէվի , վէ Պօրտօ վէ Մաճար վէ Ըաբանիսնը գրա գրալար վէ չէլիլիլ վէ սատէ էնվայի չարապլարը , վէ հէր նէվ չուրուպլարը , վէ չիդօլաթլար , վէ բէք ալեա չալ , վէ դայէթ էսլէն սուրթիլիլ իւլ վաղըթա էնգալ իլէ եալըլըր պուլ վէ տօնտուրա մաթլալարը , վէ էնվայի գօգուլու րուլար վէ բօնտալար վէ սալիլիլիլ բէրէքէնթի վէ թօրտան խալալիլ , բամուգ կէօլիլիլիլ մէհուր տալիլ ալաֆորմիլա իսպիլ . 1 տէ վիւզու պուլաճադ սլը :

Պու պապտէ դէյաթ թաֆիլաթ ալմադ խաթէլիլիլիլ , հէր կիւն սապալն սապթ սօլուգընտան օն պիրիլիլ , վէ սալալիլ սապթ իլիլիլիլ տէօրալիլիլ գատար , խարթիլիլ օտալիլա միւրաճալաթ իլէմէլիլիլ իլան օլունուր :

Գ Ա Լ Ա Յ Ս Ա Ր Ա Յ

Մ Է Ք Ե Պ Ի Ս Ո Ւ Լ Թ Ա Ն Ի Յ Ը

1871 էֆրէնիի աղօթքս 14 տէ , միլթիլիլ մէքիլիլիլ պիր սալարնաւա 1871 — 1872 սէնլիլիլիլ իլթիլիլ օլան էթմէք վէ չարապ վէ սիրէք վէ սալալիլ վէ զէլիլ կաղը վէ էթ վէ ինէք սիւսիլ վէ մատէն քէօլիլ վէ օտուն քէօլիլ վէ ֆէպէր մէհուր չըղարընաղը կիլիլ , բամուգ կէօլիլիլիլ մէհուր տալիլ ալաֆորմիլա իսպիլ . 1 տէ վիւզու պուլաճադ սլը :

ՍԱՆԻՊԻ ՄԵՍԻՆԻՈՒ ՂԱԶԼԹԱ ՅՈՎԱՆԻԹ ԹԻԼՊԵՏՅԱՆ

Ի ՏԳՐԱՐՆԻ ՍԱՄՈՒԷԼ ՂԱՐՏԻՋԱՆԵԱՆ ԵՒ ՍՈՒՅԵԱՆ ԻԱՆ ԹԻԼ 2